Zoogdiervereniging VZZ

Boommarters in de gemeente Ede 2007

Historie, inventarisatie & advies

C. Achterberg

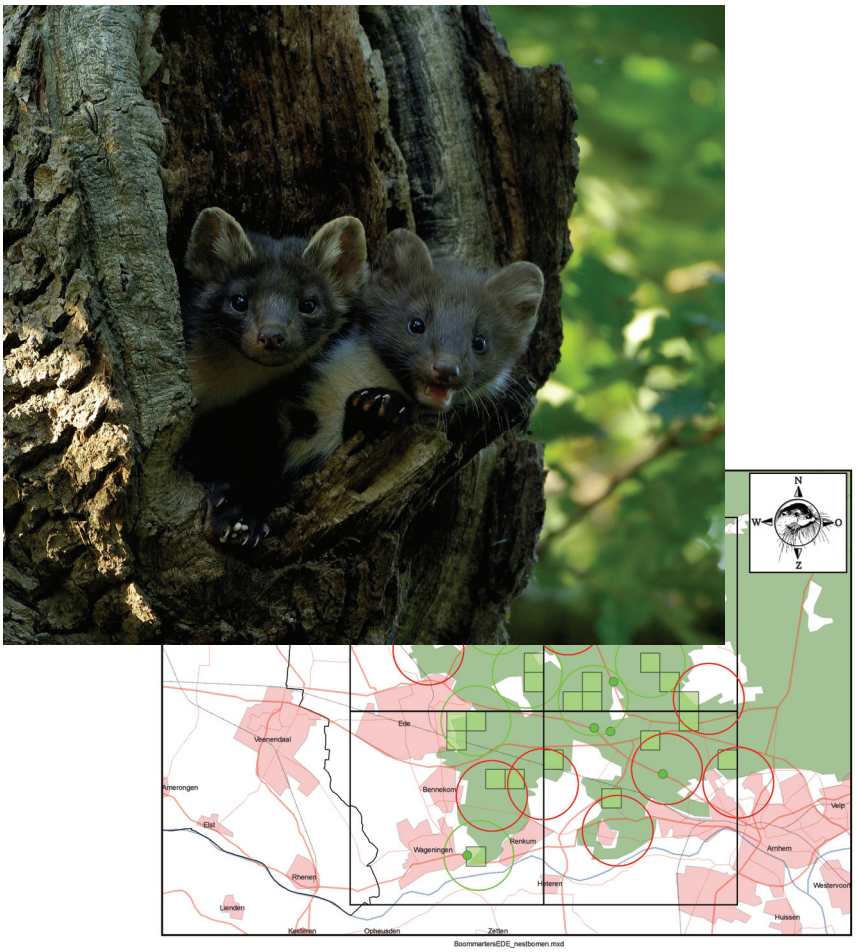

Juni 2008

Rapport van de Zoogdiervereniging VZZ

In opdracht van de Gemeente Ede

Boommarters in de gemeente Ede, 2007
Historie, inventarisatie & advies

ISBN nr:	978-90-73162-96-9
Rapport nr.:	2008.023
Datum uitgave:	Juni 2008
Status uitgave:	definitief
Auteur:	drs. C. Achterberg
Foto's:	A. Achterberg
Kaarten:	ing. S. Westra
Projectnummer:	420.054
Projectleider:	ir. R.H. Witte van den Bosch
Productie:	Stichting VZZ Oude Kraan 8, 6811 LJ Arnhem, Nederland Tel. 026-3705318, E-mail: zoogdier@vzz.nl
Naam en adres opdrachtgever:	Gemeente Ede Dienst Ruimtelijke Ontwikkeling en Beheer Postbus 9024 6710 HM Ede
Contactpersoon opdrachtgever:	mw. W. Floor-Zwart 06 52480501 wanda.zwart@ede.nl
Oplage van het rapport:	3x gedrukt, 1x als PDF

Dit rapport kan geciteerd worden als:
Achterberg, C., 2008. Boommarters in de gemeente Ede 2007. VZZ rapport 2008.023 Zoogdiervereniging VZZ, Arnhem.

De Stichting VZZ, onderdeel van de Zoogdiervereniging VZZ is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van de VZZ; opdrachtgever vrijwaart de Stichting VZZ voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Zoogdiervereniging VZZ

Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Zoogdiervereniging VZZ, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

INHOUD

VOORWOORD EN DANKWOORD 5
SAMENVATTING 7
1 INLEIDING 9
1.1 Leefwijze boommarter 9
1.2 Voorkomen en aantallen in Nederland 10
1.3 Bedreigingen 10
1.4 Wettelijke bescherming 11
2 GEBRUIKTE GEGEVENS 13
3 WERKWIJZE INVENTARISATIE 15
4 RESULTATEN 17
4.1 Aanwezigheid voor 1950 17
4.2 Periode 1950 - 1980 17
4.3 Periode 1981 – 2000 18
4.4 Periode 2001 - 2007 18
5 DISCUSSIE 23
5.1 Voorkomen en aantallen in het verleden 23
5.2 Inventarisatie 2007 23
5.3 Aantalschatting 24
6 AANBEVELINGEN 29
6.1 Bosbeheer 29
6.2 Recreatie 29
6.3 Bedreiging door verkeer 30
7 GERAADPLEEGDE LITERATUUR EN WEBSITES 33

VOORWOORD EN DANKWOORD

De boommarter (*Martes martes*) is een van de zeldzaamste roofdieren in Nederland. Er leven naar schatting 400 tot 500 boommarters in Nederland. De kernleefgebieden worden gevormd door de bosgebieden van de Veluwe, Utrechtse Heuvelrug en de Drents – Friese Wouden. Op die van de Veluwe na, zijn de verschillende deelpopulaties klein en liggen vrij geïsoleerd van elkaar. Een deel van het boommarterkerngebied de Veluwe ligt binnen de grenzen van Gemeente Ede. Daarmee heeft de Gemeente Ede een verantwoordelijkheid voor het duurzaam voortbestaan van de boommarter in ons land. Deze verantwoordelijkheid wordt door de gemeente erkend en daarom laten ze de populatie boommarters in de bossen van de gemeente Ede onderzoeken.

De volgende leden van de Werkgroep Boommarter Nederland (WBN-VZZ) hebben het veldwerk verricht in de natuurgebieden van de gemeente en aangrenzende terreinen: Tim Hofmeester, Bram Houben, Robert Keizer, Rick van Kesteren, Jeroen Mos, Mark Ottens, Olga van der Klis, Rene van Lopik, Riny Westeneng, Henri Wijsman en Willemien Wijsman. Zij hebben er voor gezorgd dat we veel weten over de recente verspreiding en voortplanting van de boommarter rondom Ede. Sim broekhuizen en Gerard Müskens stelden het Alterra/WBN bestand met gegevens van verkeersslachtoffers en andere boommarterwaarnemingen beschikbaar. Sim Broekhuizen, Jasja Dekker, Hugh Jansman, Maurice La Haye, Han ten Seldam en vele vrijwilligers dank voor het verzamelen van verkeersslachtoffers en het meewerken bij het verrichten van de secties.

Dank aan Het Geldersch Landschap, Het National Park de Hoge Veluwe, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer voor de toestemming om op hun terreinen onderzoek te mogen doen. De medewerkers van de afdeling Bossen en Natuurterreinen van de Gemeente Ede worden bedankt voor hun hulp. Tevens dank aan mevrouw Wanda Floor-Zwart, voorman van Bossen en Natuurterreinen Gemeente Ede, voor haar zeer coöperatieve samenwerking en haar open contact met de vrijwilligers.

SAMENVATTING

In de bossen rond Ede komen zeker al sinds de 2e helft van de 19e eeuw boommarters (*Martes martes*) voor. Voortplanting is pas in 1976 voor het eerst met zekerheid vastgesteld, maar het is zeer waarschijnlijk dat er gedurende de hele periode dat boommarters voorkomen in de omgeving van Ede het om een zich voortplantende populatie gaat. De laatste 10 jaar wordt elk jaar voortplanting vastgesteld en het is aannemelijk dat de boommarter voorkomt in alle bosgebieden rond Ede.

De eerste inventarisatieronde in 2007 leverde 11 nestbomen op met gemiddeld 3 jongen. Verder werden 26 waarnemingen van sporen en zichtwaarnemingen verzameld. Er werden 21 verkeersslachtoffers gemeld een deel hiervan kon voor sectie verzameld worden.

Het aantal boommarters in de natuurgebieden rond Ede wordt in het voorjaar geschat op 50 dieren. Jaarlijks worden er ongeveer 60 jongen geboren. De belangrijkste doodsoorzaak onder boommarters is zeer waarschijnlijk het verkeer. Jaarlijks sneuvelen er gemiddeld 16 dieren op de wegen in de omgeving van Ede. Dit is ongeveer 30% van de populatie en vormt daarmee een ernstige bedreiging voor de boommarter.

Holle bomen zijn een zeer belangrijk onderdeel van het leefgebied van een boommarter. In de meeste Nederlandse bossen zijn geschikte holle bomen schaars en ongelijk verdeeld over het gebied. Dit is in de Edese bossen niet anders. Het betekent dat holle bomen zo veel mogelijk gespaard moeten worden. In lanen kan dit problemen opleveren met de veiligheid en het vernieuwen van lanen. Beste oplossing voor de veiligheid en het toch zo lang mogelijk laten staan van aftakelende bomen is het iets, van het pad weg, uit het lood drukken van de boom. Bij het vernieuwen van lanen is het van belang dit gefaseerd over niet te lange afstanden, maximaal zo'n 100m te doen. Voor de toekomst is het van groot belang voldoende delen van het bos oud te laten worden en holle bomen buiten paden te laten staan.

1 INLEIDING

De gemeente Ede wil graag inzicht in het voorkomen en bestandsontwikkeling van de boommarter in haar natuurterreinen. Ze heeft de Zoogdiervereniging VZZ gevraagd om naast een historisch onderzoek, in de periode 2007 tot en met 2012 de boommarter te monitoren. De verzamelde gegevens moeten leiden tot beheersadviezen en de mogelijkheid gevoerd beheer bij te stellen. Het onderzoek aan de boommarter maakt deel uit van een uitgebreid monitoringsprogramma van flora en fauna in de natuurterreinen van de gemeente. Hiermee verkrijgt de gemeente gegevens in het kader van de natuurwetgeving (Flora- en faunawet en Habitat- en Vogelrichtlijn) over voorkomen en ontwikkeling van beschermde natuurwaarden.

Allereerst is een onderzoek uitgevoerd naar de historische gegevens van boommarters in de omgeving van Ede. In 2007 is een eerste uitgebreide inventarisatie van de boommarters binnen terreinen van de Gemeente uitgevoerd. In de periode 2008 - 2012 zal dit monitoringsonderzoek op gelijke wijze plaatsvinden. Op grond van zowel de historische als de recente gegevens (2007), worden adviezen gegeven voor een boommartervriendelijk bosbeheer in bosgebieden van de Gemeente Ede.

1.1 Leefwijze boommarter

De boommarter is een vrij grote marterachtige, qua grootte vergelijkbaar met een slanke kat met te korte poten. Volwassen mannetjes wegen 1,2 – 1,9 kg en zijn, inclusief staart, 73 – 81 cm lang. Volwassen vrouwtjes wegen 0,85 – 1,3 kg en zijn 63 – 71 cm lang. De boommarter is een goede klimmer die grote afstanden aflegt door de boomkronen.

In Nederland leven boommarters met name in de uitgestrektere bosgebieden en in (oudere) landgoedbossen en moerasbossen. Het leefgebied van een mannelijke boommarter is zo'n 1000 - 2000 ha groot en overlapt met het leefgebied van meerdere vrouwtjes. Vrouwtjes bewonen een gebied van ongeveer 300 - 400 ha. De boommarter is een roofdier dat vooral leeft van konijnen, muizen en vogels. Eekhoorns maken in Nederland maar een zeer beperkt deel uit van de gevangen prooien. In het seizoen worden ook vruchten als bosbes en vogelkers gegeten.

De paartijd is van juni tot augustus. De eigenlijke draagtijd is 1 maand, maar door de verlengde draagtijd zit er 9-10 maanden tussen bevruchting en geboorte. De 1 – 5 jongen worden geboren in maart en april en zijn na 4 maanden zelfstandig. Het vrouwtje zorgt alleen voor de jongen, voor zover bekend speelt het mannetje hierbij geen rol. De jongen worden in de Nederlandse situatie vaak geboren in boomholtes en brengen hier ook de eerste maanden van hun leven door. Deze boomholtes zijn vaak door zwarte of groene specht uitgehakt, ook holtes ontstaan door rotting worden gebruikt. Het komt gedurende deze periode regelmatig voor dat het vrouwtje de jongen verhuist naar een andere boomholte. Moeders met jongen worden ook waargenomen op roofvogelnesten en in holen onder de grond. Vrouwtjes met jongen worden ook wel eens in schuren en onder daken van huizen gevonden, wel altijd aan de rand van of in bosgebieden.

Boommarters gebruiken als rustplaats holle bomen, nesten van roofvogels en eekhoorn, en holen (van konijn, das en vos) onder de grond. Boommarters hebben de reputatie vooral in oudere bossen voor te komen. In de Nederlandse situatie is dit niet juist. Weliswaar zijn boomholtes vooral in oudere bossen te vinden, maar het blijkt dat ook in jonger bos rustplaatsen te vinden zijn en dat er voldoende prooidieren aanwezig zijn.

1.2 Voorkomen en aantallen in Nederland

De boommarter komt in Nederland in een beperkt aantal gebieden voor. De grotere (kern-) populaties leven in de min of meer aaneengesloten bossen van de Fries-Drentse Wouden, de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug. In de laatste 10 – 15 jaar heeft de boommarter nieuwe gebieden gekoloniseerd: de bossen van de IJsselmeerpolders, de moerasbossen in de kop van Overijssel en de landgoederen in het Langbroeker Wetering gebied. Van de kleine populatie van Kennemerland is nog onduidelijk of er voortplanting plaatsvindt. Of er nog (zich voortplantende) boommarters voorkomen in Gaasterland, de Sallandse Heuvelrug, Twente, de Achterhoek, Noord-Brabant en Zuid Limburg is op dit moment onzeker.

De Nederlandse populatie wordt geschat op 400 – 500 volwassen dieren. Een klein aantal met een beperkte verspreiding: de boommarter staat dan ook op de Rode Lijst van bedreigde zoogdieren in Nederland als *kwetsbaar*. De Veluwe is in ons land het gebied met de grootste deelpopulatie boommarters, het aantal wordt hier geschat op 250 volwassen dieren.

1.3 Bedreigingen

De twee grootste bedreigingen voor de boommarter in Nederland zijn het verkeer en de versnippering van leefgebied. Naar schatting wordt 10-20% van de Nederlandse populatie jaarlijks doodgereden. De enige deelpopulatie die groot genoeg is om op langere termijn zelfstandig te overleven is die op de Veluwe. De andere deelpopulaties zijn te klein om zonder uitwisseling met andere populaties te overleven. Deze uitwisseling is in Nederland de afgelopen 50 jaar steeds moeilijker geworden door steeds meer bebouwing, (spoor)wegen en auto's.

Loslopende honden vormen tevens een bedreiging voor jonge boommarters. Onervaren en relatief traag als ze zijn worden jonge boommarters soms doodgebeten door honden. In Nederland raken 1 - 2 gevallen per jaar bekend. Welk percentage van de jongen op deze manier sterft is onbekend.

Als doodsoorzaak komt verder voor sterfte onder de jongen in slechte voedselsituaties en, bij jongen van 1- 5 weken oud, het vallen uit de nestboom en daarna onderkoeling met de dood als gevolg. Beide zijn normale natuurlijke processen die geen gevolgen hebben voor een gezonde populatie. Volwassen boommarters zijn te groot en klimmen te goed voor de meeste Nederlandse roofdieren en predatie van volwassen dieren zal (uiterst) zeldzaam zijn. Jongen worden waarschijnlijk incidenteel gedood door vos of das.

Een bedreiging die de laatste jaren sterk is toegenomen is het omzagen van holle bomen tijdens reguliere velwerkzaamheden, uit veiligheidsoverwegingen en bij het herstel van oude lanen. Hierbij zijn al veel, voor boommarters, vleermuizen, eekhoorns en in holen broedende vogels, geschikte holle bomen verloren gegaan. Bovendien zijn regelmatig bomen omgezaagd met de bewoners er nog in. Dit ondanks dat deze vaste rust- of verblijfplaatsen door de Flora- en faunawet worden beschermd en dat in de gedragscode zorgvuldig bosbeheer staat aangegeven dat holle bomen om die reden gespaard moeten blijven. Vanuit de wetgeving dienen de boomholtes op gebruik en aanwezigheid van beschermde soorten onderzocht te worden. Een strenger handhavingsbeleid met controle is hierbij op zijn plaats.

1.4 Wettelijke bescherming

De boommarter wordt beschermd krachtens de Flora- en faunawet. Hij staat in bijlage 1 en tabel 3 van de AMvB bij deze wet. De boommarter valt daarmee onder de strengst beschermde categorie van de Flora- en faunawet. Als de soort nadelige gevolgen ondervindt van activiteiten is dan meestal een ontheffing noodzakelijk. De aanvraag van deze ontheffing wordt onderworpen aan een uitgebreide toets. Dit houdt in dat er sprake moet zijn van een in of bij wet en in de Habitatrichtlijn genoemd belang, er geen alternatief is en er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Een ontheffing wordt alleen verleend als aan alle vier criteria is voldaan.

Als activiteiten zijn te kwalificeren als bestendig beheer, onderhoud of bestendig gebruik geldt een vrijstelling voor de soorten van tabel 3 van artikel 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet, mits wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode.

De boommarter staat niet in bijlage IV van de habitatrichtlijn omdat de soort in Europa op dit moment niet ernstig bedreigd wordt. Hij staat wel op bijlage V wat betekent dat de soort onder voorwaarden, waaronder dat de populatie er niet door in gevaar mag komen, geëxploiteerd mag worden. Exploitatie zou voor een zoogdier bejaging of vangen in het wild zijn. De boommarter is in Nederland al heel lang zeldzaam en mag daarom al sinds de jaren ‘40 van de vorige eeuw in Nederland niet meer bejaagd, gedood of gevangen worden.

2 GEBRUIKTE GEGEVENS

De waarnemingen van boommarters zijn afkomstig uit de volgende bronnen: Alterra/WBN-bestand van de Werkgroep Boommarter Nederland (WBN-VZZ) en de landelijke Zoogdierdatabank van de Zoogdiervereniging VZZ.

In de omgeving van Ede wordt door de Werkgroep Boommarter Nederland sinds 1999 onderzoek gedaan naar aanwezigheid en voortplanting van de boommarter. In 2007 is een begin gemaakt met het oppervlakte dekkend inventariseren van de terreinen die in door de gemeente Ede worden beheerd. Het streven is ook de hieraan grenzende delen van andere eigenaren te inventariseren. Het Planken Wambuis (Natuurmonumenten) wordt sinds 2000 onderzocht op boommarters. Het Nationale Park De Hoge Veluwe wordt door enkele leden van de Faunawerkgroep van de Vrienden van de Hoge Veluwe sinds 2003 geïnventariseerd op boommarters. Inmiddels bestrijken deze vrijwilligers, die ook lid zijn van de WBN, het hele omrasterde deel van de Hoge Veluwe. In 2007 zijn zij begonnen hun werkgebied uit te breiden met terreinen buiten het omrasterde deel.

De gegevens van verkeersslachtoffers komen voor het grootste deel uit het Alterra/WBN-bestand. Sinds Sim Broekhuizen en Gerard Müskens begin jaren ‘80 van de vorige eeuw zijn begonnen met secties van boommarters is geprobeerd om zo veel mogelijk verkeersslachtoffers in Nederland te verzamelen. De voor dit rapport relevante gegevens die zo verzameld zijn: zekerheid over de soort, geslacht, leeftijd en voortplantingsstatus.

Verwarring van de boommarter met de nauw verwante en sterk gelijkende steenmarter (*Martes foina*) treedt regelmatig op. Voor zover op dit moment bekend komt de steenmarter in de omgeving van Ede (nog) niet voor. De steenmarter heeft het oosten van de Veluwe inmiddels bereikt en plant zich hier voort. In de Gelderse Vallei is in 2007 een steenmarter als verkeersslachtoffer gevonden. Bijkomend probleem is dat steenmarters, al of niet opzettelijk, versleept worden vanuit Oost-Nederland en zo individuen op plekken terecht komen waar de soort verder niet voorkomt. Verwarring met de bunzing (*Mustela putorius*), met name grote mannelijke exemplaren, treedt ook regelmatig op, ondanks de vrij grote verschillen tussen de twee soorten. Daarom zijn alleen waarnemingen in dit rapport gebruikt van dieren die zijn gezien door ervaren waarnemers, of waarvan een goede beschrijving door de waarnemer is gegeven, of bewijsmateriaal bestaat in de vorm van foto’s of video, of waarop sectie is verricht.

3 WERKWIJZE INVENTARISATIE

In de winter, als het blad van de bomen is, wordt begonnen met het opsporen van holle bomen. Vanaf de grond wordt beoordeeld of de toegang van de holte groot genoeg is voor een boommarter. Dit betekent dat de opening minimaal ongeveer 5 bij 3 cm moet zijn zodat een volgroeide boommarter zijn kop door het gat kan krijgen. De locatie van deze bomen wordt nauwkeurig vastgelegd op opstandskaarten met een schaal van 1:10.000 of groter.

Vanaf eind maart - begin april tot midden juni worden de holle bomen 3 – 4 maal gecontroleerd op bewoningssporen. Dit zijn keutels en prooiresten in of onder de boom en/of haren aan de rand van een ingang naar de holte. Zijn er aanwijzingen dat de boom bewoond is wordt de holte geïnspecteerd met behulp van een kleine infrarood gevoelige camera op een hengel. Op deze manier is vast te stellen of er een boommarter aanwezig is en, in het geval van voortplanting, kan het aantal jongen geteld worden.

De nadruk ligt bij de inventarisatie op de voortplantingsperiode omdat vrouwtjes met jongen langere tijd gebruik maken van dezelfde locatie. Het is dan mogelijk individuele dieren te onderscheiden en tellen.

Figuur 1. Vrouwtje boommarter op stam nestboom (foto: Bram Achterberg).

4 RESULTATEN

4.1 Aanwezigheid voor 1950

Uit de periode vóór 1950 zijn binnen de grenzen van Gemeente Ede 18 waarnemingen van boommarters bekend. Hiervan zijn er 10 controleerbaar zekere waarnemingen, de oudste hiervan is uit 1874. De boommarter kwam waarschijnlijk al voor die tijd in de omgeving van Ede voor.

4.2 Periode 1950 - 1980

In de periode 1950 - 1980 zijn 50 boommarterwaarnemingen gedaan in de omgeving van Ede. Dit zijn vooral incidentele waarnemingen. Het enige systematische onderzoek naar de verspreiding van de boommarter is gedaan door Willems (1967). Hij heeft historische gegevens verzameld uit de literatuur en aan de hand van museummateriaal. De belangrijkste bron voor de actuele verspreiding van toen waren interviews met mensen die de natuur goed kenden. Zo werd per gemeente informatie ingewonnen over het voorkomen van de boommarter. Uit het "excursierapport" van 1966 voor de gemeente Ede blijkt duidelijk dat de boommarter hier in alle bosgebieden voorkwam. Er wordt een schatting gemaakt van 18 exemplaren voor het buitengebied van de hele gemeente. De eerste gedocumenteerde waarneming van voortplanting stamt uit 1976, er werden 4 of 5 jongen op een locatie gezien. In 1980 zijn 3 jonge boommarters op een plek waargenomen. Het is aannemelijk dat sinds boommarters in de omgeving van Ede voorkomen ze zich hier ook voortplanten.

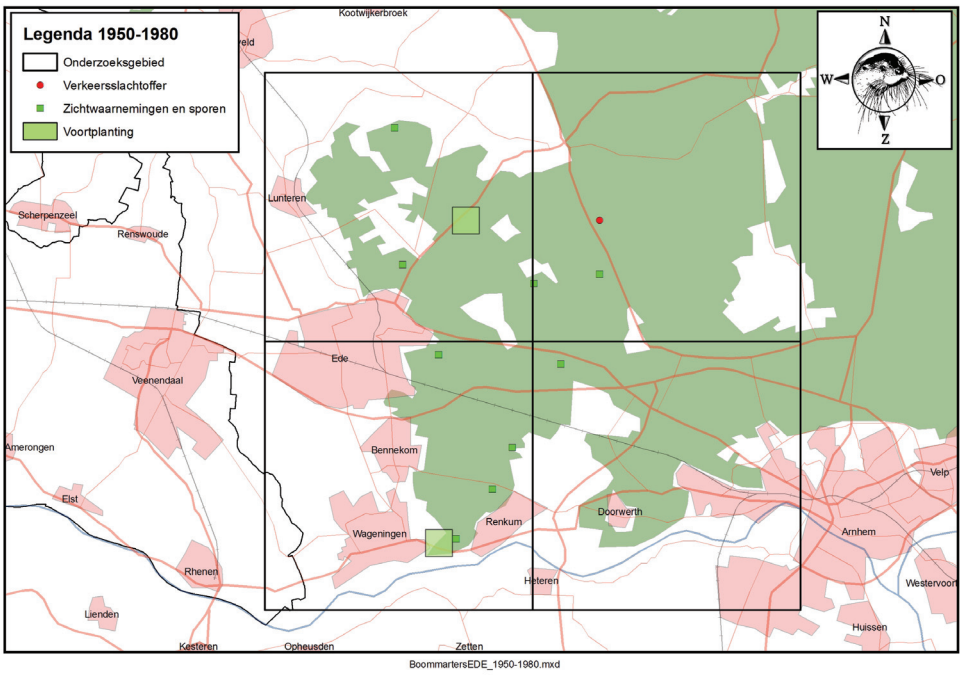

Figuur 2. Waarnemingen van boommarters in de omgeving van Ede in de periode 1950-1980.

4.3 Periode 1981 – 2000

Vanaf 1981 neemt het aantal geregistreerde waarnemingen sterk toe, in totaal zijn het er 140. De belangrijkste reden hiervoor is dat vanaf begin jaren ’80 van de vorige eeuw Sim Broekhuizen en Gerard Muskens, werkzaam bij het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (tegenwoordig onderdeel van Alterra, Wageningen UR) zijn begonnen met het verzamelen en sectie verrichten op verkeersslachtoffers. Een ruime helft van de waarnemingen, 89, zijn van verkeersslachtoffers. Zichtwaarnemingen van boommarters en sporen zijn incidentele losse waarnemingen. In 24 gevallen is er sprake van drachtige of zogende vrouwtjes en/of jongen.

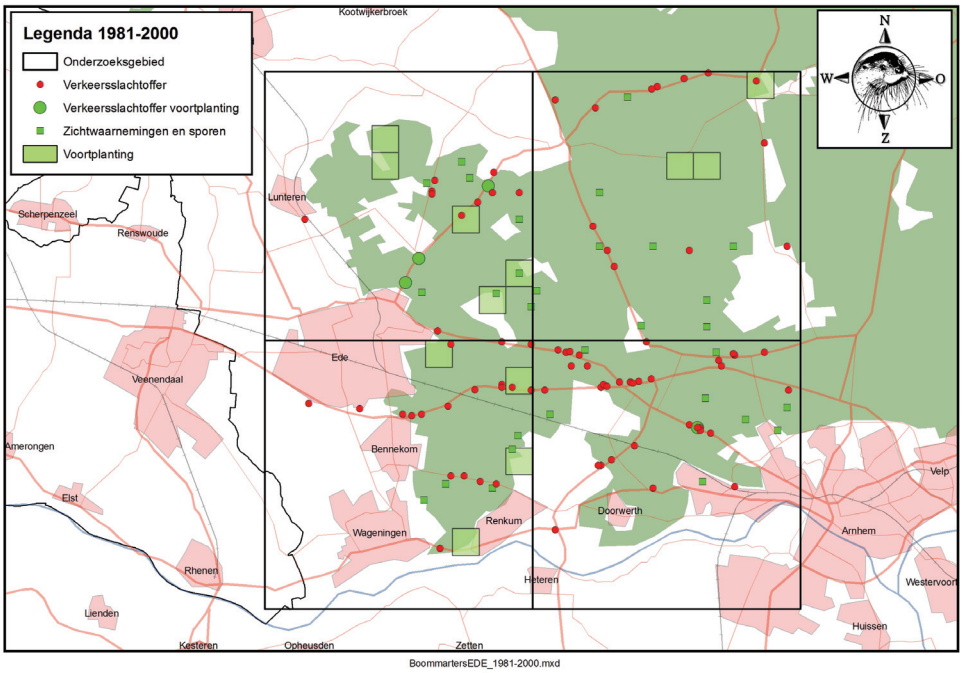

Figuur 3. Waarnemingen van boommarters in de omgeving van Ede in de periode 1981 - 2000.

4.4 Periode 2001 - 2007

In het begin van deze eeuw is begonnen met het systematisch inventariseren van de bossen rondom Ede door de WBN. In de loop van de jaren met steeds meer ervaring over een steeds groter oppervlak. In totaal zijn 226 waarnemingen van boommarters gedaan waaronder 42 gevallen van voortplanting. In deze relatief korte periode betreft de helft van de waarnemingen verkeersslachtoffers. De waarnemingen maken duidelijk dat er in (praktisch) alle bosgebieden rond Ede nog steeds boommarters leven en zich elk jaar voortplanten.

Vanaf 2007 is begonnen het netwerk van waarnemers zo uit te breiden en coördineren dat het bosgebied rondom Ede oppervlakte dekkend geïnventariseerd wordt. De meeste holle bomen die gevonden zijn met een voor een boommarter geschikte toegang zijn beuken.

In 2007 zijn er 11 nestbomen gevonden met jonge boommarters. In 8 gevallen ging het om holle beuken en in 2 gevallen om een holle eik en 1 nest bevond zich in een grove den. Het aantal jongen, wat met zekerheid geteld kon worden, varieerde van 1 tot 4, gemiddeld waren

het 3 jongen. Verder zijn nog 26 waarnemingen van sporen en zichtwaarnemingen verzameld. Er werden 21 verkeersslachtoffers gemeld in het gebied een deel daarvan is verzameld voor sectie. In totaal konden dus 58 waarnemingen worden verzameld.

Tabel 1. De boomsoort en het aantal jongen van de in 2007 in de omgeving van Ede gevonden nestbomen. ≥1 = aantal jongen niet precies vastgesteld, minimaal 1. Voor de berekening van het gemiddelde zijn alleen de aantallen van exact vastgestelde jongen gebruikt.

Gebied	**nestboom**	**Aantal jongen**
Roekelse Bos	beuk	1
Noord-Ginkel	beuk	≥1
Sysselt	beuk	≥1
Planken Wambuis	beuk	4
Hoge Veluwe	eik	≥1
Hoge Veluwe	eik	3
Hoge Veluwe	beuk	1
Hoge Veluwe	beuk	≥3
Hoge Veluwe	beuk	3
Hoge Veluwe	beuk	4
Wageningen - Renkum	grove den	≥1
Gemiddeld		**2,7**

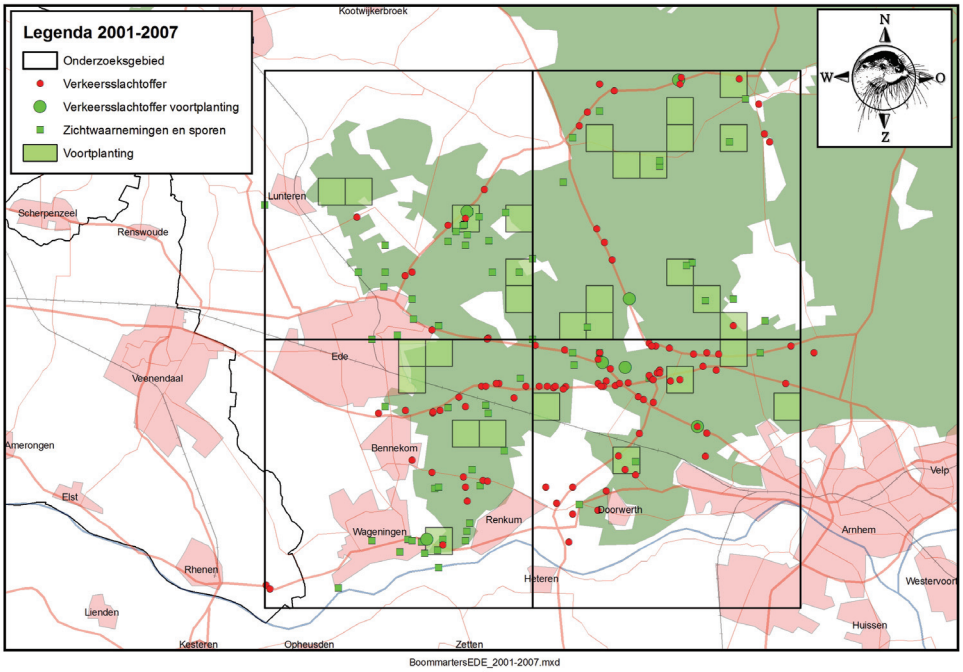

Figuur 4. Waarnemingen van boommarters in de omgeving van Ede in de periode 2001 - 2007.

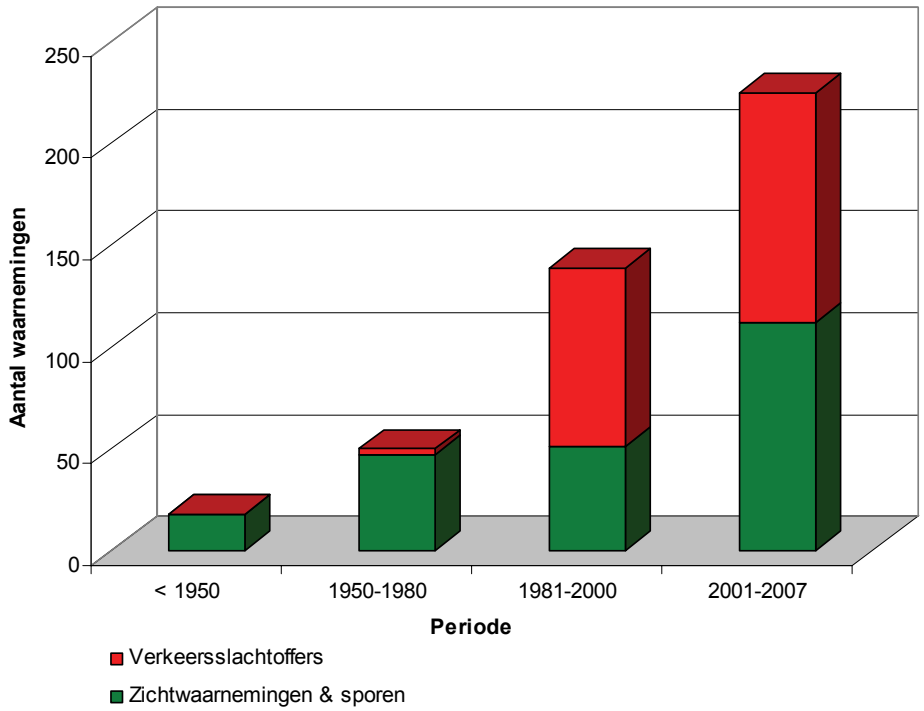

Figuur 5. Het aantal geregistreerde waarnemingen van boommarters in de omgeving van Ede.

Tabel 2. Het aantal waarnemingen van boommarters in de omgeving van Ede geregistreerd in de Zoogdierdatabank van de VZZ. Zicht & Sporen = zichtwaarnemingen en sporen, verkeer = verkeersslachtoffers. Voortplanting betreft waarnemingen van jongen in de maanden april t/m juli en/of drachtige of zogende vrouwtjes.

Periode	Zicht & Sporen	Verkeer	Totaal	Voortplanting
voor 1950	18	0	18	0
1950 – 1980	45	3	50	2
1981 – 2000	33	89	140	24
2001 – 2007	78	113	226	42
Totaal	**174**	**205**	**434**	**68**

Tabel 3. Het voorkomen van boommarters in verschillende gebieden in de omgeving van Ede in de periode 2001 - 2007. Aanwezig = sporen, verkeersslachtoffer of zichtwaarneming, Nest = jongen gezien of gehoord, Voortplanting = jongen vastgesteld of drachtig/lacterend vrouwtje gevonden, 1980 = jaartal laatste keer vastgesteld.

Gebied	Waarnemingen	Nest gevonden	Voortplanting vastgesteld	Permanent aanwezig
Edese Bos	Ja	Nee	2007	waarschijnlijk
Kernhem	Ja	Nee	Nee	?
Doesburger Heide	Ja	Nee	Nee	?
Lunterse Buurtbos	Ja	2004	2004	ja
Bennekom	Ja	Ja	Ja	ja
Ginkelse Zand	Ja	Nee	Nee	waarschijnlijk
Noord-Ginkel	Ja	Ja	Ja	ja
Roekelse Bos	Ja	Ja	Ja	ja
Valouwe	Ja	1980	1995	waarschijnlijk
Sysselt	Ja	Ja	Ja	ja
Hoekelumse Bos	Ja	Nee	Nee	?
Quadenoord	Ja	Ja	Ja	ja
Oostereng	Ja	Nee	Nee	waarschijnlijk
Wageningen – Renkum	Ja	Ja	Ja	ja
Wekeromse Zand	Ja	2001	2001	ja
Planken Wambuis	Ja	Ja	Ja	ja
Hoge Veluwe	Ja	Ja	Ja	ja
Westerheide e.o.	Ja	Ja	Ja	ja
Schaarsbergen e.o.	Ja	Ja	Ja	ja

5 DISCUSSIE

5.1 Voorkomen en aantallen in het verleden

Het is duidelijk dat de boommarter al in de 19e eeuw in de bossen rond Ede voorkwam. Het is aannemelijk dat de soort zich hier toen ook voortplantte en er sprake was van een gevestigde populatie. Sinds de 2e helft van de 19e eeuw is de soort waarschijnlijk altijd aanwezig geweest in de bosgebieden bij Ede.

Over aantallen dieren in het verleden is door het ontbreken van systematisch verzamelde gegevens moeilijk een uitspraak te doen. We zien vanaf begin jaren ’80 van de vorige eeuw een gestage toename van het aantal waarnemingen. Dit wordt waarschijnlijk gedeeltelijk veroorzaakt door een toename van de populatie boommarters, maar een toenemende waarnemingsintensiteit en verkeersintensiteit spelen hierin ook een rol.

De meeste waarnemingen in de eerste periode dat er systematisch gegevens zijn verzameld, 1980 – 2000, zijn verkeersslachtoffers. Veranderingen in het aantal verkeersslachtoffers onder de boommarter zijn niet rechtstreeks te vertalen naar een index voor het aantal boommarters in een gebied:

1. De “waarnemingsintensiteit” is niet constant geweest omdat het in het begin van de periode verplicht was om sectie te laten verrichten op boommarters die men wilde laten opzetten. Toen de ontheffingverlening voor het “onder zich hebben” van een geprepareerde boommarter van een centrale afdeling van het ministerie van LNV naar de provinciale afdelingen ging verviel de verplichting tot sectie, maar was er nog wel een centrale registratie. Inmiddels is ook deze centrale registratie er al langere tijd niet meer. Vanaf eind jaren negentig is er een nieuw netwerk ontstaan door het onderzoek van de WBN, waardoor weer meer verkeersslachtoffers gemeld en verzameld worden.
2. De verkeersintensiteit is de afgelopen 25 jaar sterk toegenomen, waardoor de kans dat een boommarter werd doodgereden ook sterk toeneemt.

5.2 Inventarisatie 2007

Bij een dier als de boommarter, met relatief grote territoria en een levenswijze die beperkt sporen achterlaat, is het praktisch niet mogelijk alle dieren te tellen of alle gevallen van voortplanting te vinden. Mannetjes verblijven zelden langer dan enkele dagen in dezelfde dagrustplaats. Aanwezigheidssporen zijn dan vaak wel te vinden, maar het tellen van individuen is niet direct mogelijk. De op dit moment praktisch haalbare manier om enig inzicht te krijgen in het aantal boommarters is het vinden van vrouwtjes met jongen.

In een gegeven jaar zal het niet lukken alle gevallen van voortplanting in een bepaald gebied te lokaliseren. Hiervoor zijn een drietal redenen:

1. Niet alle geschikte holle bomen worden gevonden of herkend als geschikt;
2. Uit praktische overwegingen is het zoekwerk gericht op holle bomen en nestkasten, maar het is bekend dat vrouwtjes met jongen ook op roofvogelnesten en in holen onder de grond zitten;
3. Niet altijd zijn er duidelijke sporen bij een nestboom.

Bij het inventariseren tot nu toe zijn vooral sporen aangetroffen bij beuken. Dit heeft drie oorzaken, beuken behoren tot de oudste bomen in het bos en de zwarte specht heeft een voorkeur voor deze bomen. Het zijn ook de makkelijkste holle bomen om te vinden, duidelijk zichtbare gaten en overzichtelijke lanen en vakken. De ervaring leert dat de "moeilijke" bomen, vaak andere soorten dan beuk, pas na enige jaren inventariseren gevonden worden. De inventariseerder heeft dan de ervaring, terreinkennis en een netwerk, waaruit hij toevallige waarnemingen krijgt, om ook deze bomen te vinden.

5.3 Aantalschatting

Met de verzamelde gegevens over een aantal jaren ontstaat een beeld hoe de territoria globaal verdeeld zijn over het gebied. Hiermee is het mogelijk een aantalschatting te maken van de aanwezige populatie boommarters. De minimum afstand tussen nestbomen in 2006 en 2007, waarvan vrij zeker is dat er tussenin geen ander territoriaal vrouwtje zit, varieert tussen de 1500m en 2350m. Gemiddeld is het 1800m, wat een schatting van de territoriumgrootte van een vrouwtje geeft van 250ha. Bij eerdere berekeningen van Wijsman (in Alleijn *et al*. 2005 en Marterpassen XIII, 2007) komen de schattingen ook rond deze waarde uit. Dit is een grove indicatie waarbij er voor de berekening van uitgegaan is dat een territorium een cirkel is met als middelpunt de nestboom. De werkelijkheid is anders, territoria zijn geen cirkels maar een veelhoek met grenzen gevormd door structuren in het landschap. Te denken valt aan bospaden, wegen, bosranden en vele andere zaken. De nestboom zal meestal niet in het midden van het territorium liggen. In figuur 6 is het noorden van de Hoge Veluwe hier een mooie illustratie van. De territoria lijken sterk te overlappen. Dit is waarschijnlijk maar in beperkte mate het geval en komt omdat de geschikte holle bomen vrij geconcentreerd liggen. De nestboom ligt waarschijnlijk in veel gevallen (ver) buiten het midden van het territorium.

Tabel 4. Afstanden tussen nestbomen waarvan het waarschijnlijk is dat het om aangrenzende territoria van vrouwtjes gaat.

Jaar	Gebied	Afstand (m)
2006	Noord-Ginkel	1850
2006	Planken Wambuis	1550
2006	Hoge Veluwe	1500
2006	Hoge Veluwe	1950
2007	Hoge Veluwe	1720
2007	Hoge Veluwe	1950
2007	Hoge Veluwe	2370
	Gemiddeld	**1826**

Op grond van de in de periode 2001 t/m 2007 verzamelde gegevens wordt het aantal territoria van reproducerende vrouwtjes in het onderzoeksgebied bij Ede geschat op ca 20. Territoriale mannetjes hebben een leefgebied dat overlapt met 2 – 3 vrouwtjes. Dat betekent voor het onderzochte gebied ongeveer tien territoriale mannetjes. Gemiddeld krijgt een vrouwtje 3 jongen dus in het voorjaar komen hier nog 20 x 3 = 60 jonge boommarters bij. Daarnaast is er nog een aantal volgroeide dieren die geen eigen territorium hebben. Dit zullen vooral de overlevende jonge dieren zijn van het jaar daarvoor. De enige doodsoorzaak waar we qua aantallen enig inzicht in hebben is het verkeer. Verkeersslachtoffers zijn vooral jonge dieren. Gemiddeld sneuvelden er in de periode 2001 – 2007 16 boommarters per jaar in het verkeer. Een deel van de verkeersslachtoffers zal niet gevonden of gemeld worden. Hoeveel dieren door andere oorzaken sterven is onbekend. Welk deel van de jonge dieren het gebied verlaat op zoek naar een eigen territorium is ook onbekend. Dus hoeveel van de 60 jonge boommarters nog in het onderzoeksgebied aanwezig zijn in het volgende voorjaar is moeilijk in te schatten. Een voorzichtige aanname is dat 1/3 van de jonge dieren dood is, 1/3 weggetrokken en er dus nog 1/3 = 20 jonge dieren over zijn in het gebied. Bij gebrek aan gegevens gaan we er vanuit dat sterfte onder territoriale dieren in aantal gecompenseerd wordt door dieren die het gebied binnen trekken.

Tabel 5. Het aantal geregistreerde verkeersslachtoffers in de periode 2001-2007.

Jaar	Aantal
2001	22
2002	16
2003	16
2004	7
2005	13
2006	18
2007	21
Gemiddeld	**16**

Op grond van deze gegevens kom je uit op een voorjaarsstand van 50 dieren in het bosgebied rond Ede (zie tabel 6 voor de aantallen en figuur 6 voor de bekende en verwachte territoria). Dit is een minimumschatting op grond van in de periode 2001 - 2007 verzamelde gegevens. Het werkelijke aantal territoriale vrouwtjes is waarschijnlijk groter. Een schatting van het aantal territoriale mannetjes en niet territoriale dieren is onzeker. Met de op dit moment gebruikte onderzoeksmethodes en beschikbare middelen is het niet mogelijk een betere schatting te maken.

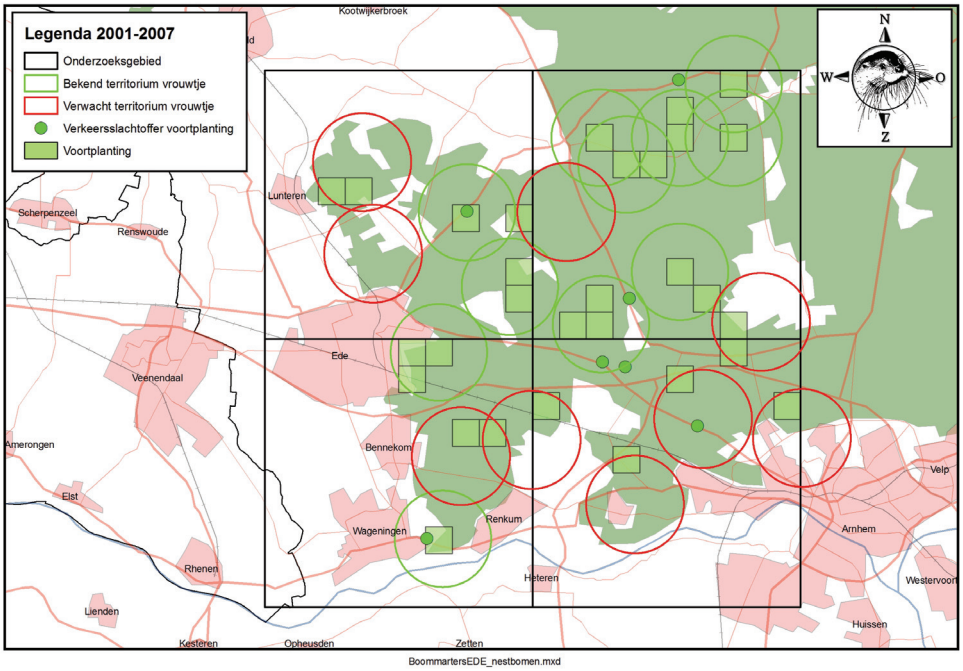

Figuur 6. Inschatting van de territoria van reproducerende vrouwtjes in de bossen bij Ede.

Tabel 6. Schatting van het aantal boommarters in de bosgebieden rondom Ede. Het territorium van een mannetje is 2 tot 3 maal zo groot als dat van een vrouwtje. In de onderstaande tabel bestrijkt daarom 1 mannetje meerdere van de kleinere onderscheiden gebieden. Het mannetje is dan maar bij één van die gebieden opgenomen in de tabel.

Gebied	**Territoriaal vrouwtje**	**Territoriaal mannetje**	**Niet territoriaal**	**jongen**
Edese Bos	1	1	1	3
Kernhem	?		?	?
Doesburger Heide	?		?	?
Lunterse Buurtbos	1	1	1	3
Bennekom	1	1	1	3
Ginkelse Zand	?		?	?
Noord-Ginkel	1	1	1	3
Roekelse Bos	1		1	3
Valouwe	?		?	?
Sysselt	1		1	3
Hoekelumse Bos	?		?	?
Quadenoord	1	1	1	3
Oostereng	1		1	3
Wekeromse Zand	?		?	?
Planken Wambuis	2	1	2	6
Hoge Veluwe	7	3	7	21
Westerheide e.o.	1		1	3
Schaarsbergen e.o.	2	1	2	6
Totaal	**20**	**10**	**20**	**60**

6 AANBEVELINGEN

6.1 Bosbeheer

Sleutelwoorden in een boommartervriendelijk bosbeheer zijn oude bomen. Oude bomen en zeker die met holten zijn niet talrijk in de meeste Nederlandse bossen. Bovendien zijn ze meestal geconcentreerd op bepaalde plekken en niet erg gelijkmatig over het bos verdeeld. De meeste bomen moeten tussen de 75 en 100 jaar oud zijn voordat holtes ontstaan die geschikt zijn voor boommarters.

In de bossen van de gemeente Ede zijn het op dit moment vooral beuken die deze leeftijd bereikt hebben. Deze beuken staan vooral in lanen en vakken die ongeveer even oud zijn en hard op weg zijn naar het stadium dat bomen zodanig aftakelen dat ze afbreken of omvallen. In het geval van lanen spelen twee overwegingen een rol: de veiligheid van wandelaars en het cultuurhistorische aspect dat een laan uit bomen van dezelfde grootte = leeftijd bestaat. Het veiligheidsaspect is op twee manieren te ondervangen. Het kandalaberen van de boom. Een voor de boomholte bewoonde soorten betere oplossing is het met een shovel uit het lood drukken van de boom. Takken en eventueel de boom zelf vallen dan buiten het pad. Het voordeel van deze methode is dat de boom langer blijft staan en langer geschikte holten bevat. Bovendien wordt het aanzicht van de laan minder aangetast omdat de boom zijn kroon behoud. Het in een keer vervangen van een hele laan staat op gespannen voet met het behouden van holle bomen. Het verdient aanbeveling dit niet over afstanden langer dan 100m te doen omdat anders vaak bijna alle geschikte holten in een keer verdwijnen. Bomen met holtes die niet langs een pad staan dienen ten allen tijden gespaard te blijven.

Het gebruik van holle bomen door boommarters en andere dieren is dynamisch in twee opzichten. Een boommarter gebruikt een netwerk van holle bomen en wisselt regelmatig van holle boom. Een holle boom die ongeschikt en dus niet gebruikt wordt kan enige tijd of een jaar later wel geschikt zijn en gebruikt worden. Holtes die een te kleine toegang voor een boommarter hebben kunnen wel gebruikt worden door vogels, eekhoorns en vleermuizen. Dit alles maakt het van groot belang een holle boom altijd te controleren kort voordat bepaald wordt of hij omgezaagd wordt.

Op korte termijn is een gebrek aan holtes te mitigeren door het ophangen van grote nestkasten voor de boommarter. Op lange termijn is het van groot belang voldoende bomen verspreid in het bos oud te laten worden.

6.2 Recreatie

Voor zover we op dit moment kunnen beoordelen lijkt de boommarter zich goed aangepast te hebben aan het drukke mede gebruik van het bos door de mens. Boommarters voelen zich blijkbaar veilig in hun holte ruim boven de grond. Nestbomen bevinden zich regelmatig langs drukke paden. Loslopende honden kunnen een gevaar zijn voor jonge boommarters. Het gebod honden aan te lijnen heeft alleen effect als hier regelmatig op gehandhaafd wordt.

Het komt 2 – 4 keer per jaar voor dat wandelaars jonge “hulpeloze” boommarters op de grond vinden en meenemen. Het devies is hier, net als bij reekalveren, afblijven! Meestal is de moeder in de buurt en/of liggen de jongen vlakbij de nestboom. In de meeste gevallen haalt het vrouwtje de jongen weer op. Indien de jonge boommarter er na 3 – 4 uur nog ligt dan is er zeer waarschijnlijk iets mis. Pas dan kan overwogen worden de dieren naar een opvang te brengen. De kans dat deze dieren uiteindelijk overleven is overigens klein. Aanbevolen wordt om door het maken en verspreiden van een brochure en plaatsen van enkele informatiepanelen het publiek ‘geleerd’ wordt hoe te handelen. Een andere brochure kan de kennis voor de verzorging van boommarters bij locale dierenopvang vergroten, en daarmee de overlevingskans van aangeboden (jonge) boommarters.

6.3 Bedreiging door verkeer

Op dit moment is het verkeer de grootste bedreiging voor de boommarter rondom Ede. Jaarlijks wordt ruim 30% van de locale populatie verkeersslachtoffer. Dit betekent een forse aanslag op de populatie. Het hoge aantal verkeersslachtoffers heeft bovendien een negatieve invloed op de uitwisseling, via de Gelderse Vallei, met de Utrechtse populatie. Deze uitwisseling is noodzakelijk voor het op langere termijn overleven van de kleine populatie op de Utrechtse Heuvelrug en in de Gelderse Vallei. Gerichte maatregelen zijn dringend gewenst.

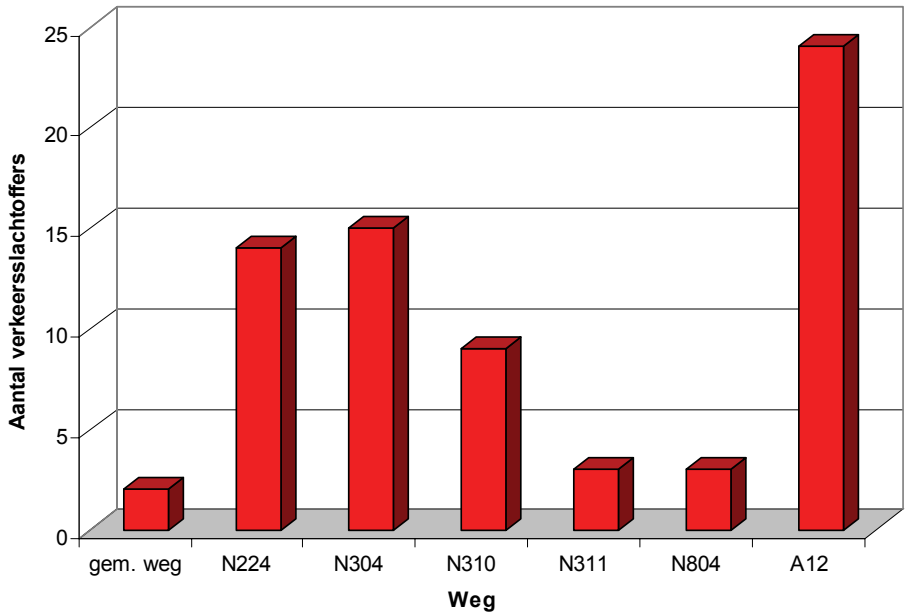

Figuur 7. Het aantal verkeersslachtoffers op wegen in de gemeente Ede in de periode 2001 – 2007. gem. weg = gemeentewegen.

Met name de provinciale wegen N224, N304 en N310, en de snelweg A12 maken veel slachtoffers onder de boommarters. Het gaat hierbij om wegen die voor een groot deel door bos lopen. Verkeersslachtoffers onder boommarters vallen vooral op wegen met aan beide zijden bos (Achterberg, 2007b). Om het aantal verkeersslachtoffers te verminderen zou de beste oplossing zijn ervoor te zorgen dat autoverkeer en boommarters elkaar niet meer kruisen. Ecoducten worden door boommarters gebruikt, dit is vastgesteld aan de hand van sporen en video-opnamen. Voor het gebruik van tunnels zijn aanwijzingen in de vorm van sporen en video opnamen. Het is niet duidelijk of boommarters tunnels regelmatig gebruiken. Er is momenteel maar 1 boommarterbrug in Nederland, in een wegportaal over de A12 bij Driebergen. Of deze boommarterbrug gebruikt wordt is onbekend en helaas nooit onderzocht. Het is wel zo dat sinds de boommarterbrug geplaatst is, er minimaal drie boommarters zijn doodgereden in de directe omgeving van de brug.

Over de effectiviteit van maatregelen om verkeersslachtoffers onder dieren te voorkomen zijn weinig goede gegevens voorhanden. Bestaande voorzieningen als tunnels, ecoducten en boommarterbruggen zijn nooit systematisch onderzocht op het gebruik door boommarters. Er zijn slechts incidentele waarnemingen waaruit niet valt af te leiden of de voorzieningen voldoende door boommarters gebruikt worden om effectief bij te dragen aan het voorkomen van verkeersslachtoffers. Het ontbreekt zowel aan kennis over het gebruik van de passages als om maatregelen om, een goede klimmer als, de boommarter naar een faunavoorziening te geleiden. Voor zo ver de schaarse gegevens over het gebruik van faunapassages door boommarters een conclusie mogelijk maken, lijkt een ecoduct het meest effectief. Een alternatief is een ruime tunnel, van minimaal 1- 1,5 m doorsnede en niet langer dan 10 - 15 m, waarbij het licht aan de andere zijde zichtbaar is.

Het lastigste probleem is om een goede klimmer, als de boommarter, te geleiden naar de oversteekplaats. Er zijn wel aanwijzingen dat een boommarter zich over korte afstanden laat geleiden door een raster, maar bij grotere afstanden klimt een boommarter er meestal gewoon overheen. De enige manier om dit te voorkomen is het aanbrengen van schrikdraad aan de bovenzijde van het raster. Wil dit effectief zijn vergt het regelmatig onderhoud om te voorkomen dat vegetatie tegen de schrikdraad de stroom te veel doet weglekken.

Een grote algemene verbetering zou zijn het verlagen van de maximum snelheid op alle provinciale en gemeente wegen door en langs het bos naar 60 km per uur. Dit maakt de “trefkans” tussen boommarter en verkeer aanzienlijk kleiner. Dit geldt natuurlijk ook voor andere dieren die een weg oversteken. Bijvoorbeeld de das zou van deze maatregel ook veel voordeel hebben. De kans op aanrijdingen met grote hoefdieren als wilde zwijnen neemt ook af.

7 GERAADPLEEGDE LITERATUUR EN WEBSITES

Achterberg, C., 2007a. Handleiding boommarters inventariseren. Zoogdiervereniging VZZ, Arnhem.

Achterberg, C., 2007b. Boommarters en verkeer in de provincie Utrecht. Rapport 2007.012, Zoogdiervereniging VZZ, Arnhem.

Alleijn, W.F., R. Huijssen, G. Visscher, H.J.W. Wijsman, 2005. Boommarters in de Gelderse Vallei 2000 – 2004. Rapport Zoogdiervereniging VZZ, Arnhem.

Alterra, 2001. Handboek robuuste verbindingen; ecologische randvoorwaarden.

Boommarter Werkgroep Nederland, 2006. Zorg voor de Boommarter (brochure).

Balharry, E.A. & D.W. Macdonald, 1999. Cost-effective electric fencing for protecting gamebirds against Pine Marten Martes martes predation. Mammal Review, vol. 29, no. 1, 67-72.

Bekker, H., 2005. Lopen op hoogte nu mogelijk. Zoogdier, jaargang 16, nr. 2, 13-15.

Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (red.). Atlas van de Nederlandse zoogdieren, 3e herziene druk, 165-171. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.

Canters, K.J. & H.J.W. Wijsman (red.), 1997. Wat doen we met de boommarter. Wetenschappelijke Mededeling KNNV, nr. 219. Uitgeverij KNNV, Utrecht.

Grift, E.A. van der, R. Pouwels & R. Reijnen, 2003. Meerjarenprogramma ontsnippering: knelpuntenanalyse. Alterra rapport 768, Wageningen.

Grift, E.A. van der, 2004. Corridor Leusderheide. Alterra rapport 912, Wageningen.

Grift, E.A. van der, 2005. Toetsing van het uitgekiend ontwerp voor ecoduct Soesterberg. Alterra rapport 1182, Wageningen.

Lange, R., P. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek, 1994. Zoogdieren van West-Europa. Uitgeverij KNNV, Utrecht.

Lina, P.H.C. & G. van Ommering, 1994. Rode lijst van bedreigde en kwetsbare zoogdieren in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC natuurbeheer nr. 12, Wageningen.

Müskens, G.J.D.M., R.M.A. Wegman & C.J.F. ter Braak, 2003. Boommarters en wegen. Alterra rapport 849, Wageningen.

Pouwels, R. & E.A. van der Grift, 2000. Een vooronderzoek naar de inbreng van natuurmaatregelen in de planvorming en uitvoering van wegenprojecten. Alterra rapport 073, Wageningen.

Werkgroep Boommarter Nederland, 1993 t/m 2008. Marterpassen I t/m XIV. Zoogdiervereniging VZZ, Arnhem.

Wijsman, H., 2007. Hebben muizenjaren invloed op de voortplanting bij boommarters? Zoogdier, jaargang 18, nr. 3, 3-6.

Willems, J.Th.J.M., 1967. De verspreiding van de Boommarter, Martes martes (L) in Nederland. Rapport Staatsbosbeheer.

Willems, J.Th.J.M., 1968. De boommarter, Martes martes (L) in Nederland. Rapport RIVON.

Witte, R.H. & H. Wijsman, 2005. Inhaalslag verspreidingsonderzoek boommarters. Rapport Zoogdiervereniging VZZ, Arnhem.

Zoogdiervereniging VZZ, 2000. Boommarternummer Lutra, vol. 43, nr.2.

Zoogdiervereniging VZZ, 2005. De Boommarter in de Gelderse Vallei (brochure).

Zoogdiervereniging VZZ, 2007. Basisrapport voor de Rode Lijst Zoogdieren volgens Nederlandse en IUCN-criteria.

Zoogdiervereniging VZZ: www.vzz.nl
Waarnemingen: www.telmee.nl en www.waarneming.nl
Boommarters: www.boommarters.nl en www.werkgroepboommarter.nl

De Zoogdiervereniging VZZ

Vrijwilligers

De Zoogdiervereniging VZZ is in 1952 opgericht als een platform voor allen met belangstelling voor zoogdierkunde en zoogdierbescherming. Geleidelijk ontwikkelt de VZZ zich steeds meer tot een vrijwilligersorganisatie met als doel een structuur te bieden voor allen die zich actief met zoogdierbescherming bezighouden.

Zoogdierbescherming

De Zoogdiervereniging VZZ telt thans ruim 1.500 leden en heeft de laatste jaren een grote ontwikkeling doorgemaakt. Vooral de zoogdierbescherming krijgt veel aandacht. Het standpunt daarbij is dat gestreefd moet worden naar het behoud van levensvatbare populaties. Dat betekent dat maatschappelijke activiteiten als jacht, wegenaanleg, stadsuitbreiding en ontgrondingen getoetst moeten worden op hun effecten op de zoogdierpopulaties, alvorens zij doorgang kunnen vinden.

Activiteiten en structuur

De Zoogdiervereniging VZZ geeft brochures uit en twee TIJDSCHRIFTEN: het wetenschappelijke tijdschrift 'Lutra' en het populair wetenschappelijk tijdschrift 'Zoogdier'. Op Lutra kunnen ook niet-leden zich abonneren.

Een aantal leden heeft haar kennis en krachten gebundeld in THEMATISCHE WERKGROEPEN die min of meer zelfstandig opereren. Momenteel zijn het er negen, die zich richten op soorten of soortgroepen als boommarter, bever, vleermuizen, zeezoogdieren en kleine marters en op thema's als voorlichting, bescherming, veldwerk en internationale samenwerking. In Overijssel, Groningen en Zeeland zijn REGIONALE WERKGROEPEN actief.

De werkgroepen vormen de actieve kernen van de Zoogdiervereniging VZZ. Zij organiseren themadagen, excursies, inventarisatiekampen en determineerdagen. Enkele werkgroepen geven NIEUWSBRIEVEN uit met mededelingen en verslagen over hun activiteiten.

Inventarisaties en Zoogdierdatabank

Veel onderzoek naar het voorkomen van zoogdieren in de Benelux en de eisen die zij stellen aan het leefmilieu wordt door leden of werkgroepen van de Zoogdiervereniging VZZ geïnitieerd. Zo verrichten vrijwilligers op diverse plaatsen in Nederland al een paar jaar systematisch tellingen van zoogdieren, ook wel ZOOGDIERMONITORING genoemd. In het recente verleden is onderzoek verricht naar het voorkomen van zoogdieren in wegbermen en naar de noordse woelmuis in Noord-Holland, Friesland, Utrecht en Noordwest Overijssel.

De onderzoeksresultaten worden gepubliceerd in RAPPORTEN, uitgegeven door de vereniging, of in een van de tijdschriften. De Zoogdiervereniging VZZ wordt ook steeds vaker ingeschakeld als uitvoerder van onderzoek naar de verspreiding van en het beheer van zoogdieren in de regio.

De waarnemingen van zoogdieren en de gegevens van diverse inventarisatie, ook van andere organisaties, worden opgeslagen in de nationale ZOOGDIERDATABANK. De Zoogdiervereniging VZZ beheert deze databank.

Public Affairs

Aan de hand van de inventarisaties kunnen beheersadviezen gegeven worden aan de rijksoverheid en terreinbeherende instanties. Veel leden van de Zoogdiervereniging VZZ die professioneel deelnemen in overleg- en adviesgroepen, met betrekking tot het natuurbeleid van hogere en lagere overheden, gebruiken de Zoogdiervereniging VZZ als platform voor kennis en visie ten aanzien van de in het wild levende zoogdieren.

Lidmaatschap

Wie ook zijn steentje wil bijdragen aan de bescherming van zoogdieren in de Benelux kan lid worden van de Zoogdiervereniging VZZ. Het lidmaatschap bedraagt € 18,- per jaar (inclusief het tijdschrift Zoogdier). Het lidmaatschap met beide tijdschriften bedraagt € 30,- per jaar. Een los abonnement op het tijdschrift Lutra is ook mogelijk (zonder lid te worden). Een jaarabonnement kost € 21,-.

Opgave bij het Secretariaat van de Zoogdiervereniging VZZ, Oude Kraan 8, 6811 LJ Arnhem, tel. 026-3705318, fax 026-3704038, e-mail: zoogdier@vzz.nl, website: www.vzz.nl.